

РАЗВИТИЕ НА КОРУПЦИОННИТЕ ПРАКТИКИ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ

В. Шипочлиева

DEVELOPMENT OF CORRUPTION PRACTICES IN HEALTHCARE. POSSIBILITIES FOR COUNTERACTION

V. Shipochlieva

Резюме: Проследени са корупционните практики в българското здравеопазване през периода 1999-2006 г. Акцентът е поставен на най-съществените резултати от социологическите проучвания относно корупцията в тази сфера у нас. Предложени са конкретни възможности за ограничаване и ликвидиране на корупционните прояви.

Summary: In the article is analyzed the corruption in the Bulgarian healthcare system for the period 1999-2006. The emphasis is put on the results of the social investigations concerning corruption and proposals are made for its limitation.

„Корупция в здравеопазването“ е словосъчетание, което дразни слуха, особено на лекаря. Защото свързва думата „здравеопазване“, носеща светлото усещане за хуманност, със зловещата дума „корупция“, от която лъха на деморализация, подкупничество, продажничество и обществена поквара. Би трябвало „здравеопазване“ и „корупция“ взаимно да се изключват, но в продължение на повече от 8 години съчетанието им в журналистическите текстове прогресивно се увеличава и вече е станало ежедневие.

Това проучване има за **ЦЕЛ** да покаже прогресивния ход на корупционните практики в здравеопазването, които нарастват успоредно с развитие на реформата в този сектор. Да посочи най-важните изводи от социологическите анализи. И като се имат предвид данните, да предложи конкретни начини за ограничаване и ликвидиране на корупционните прояви.

ОБЕКТ на проучването са журналистически материали по темата за периода - 1999-2006

г. Анализирани са публикации в следните издания: „Стандарт“, „Монитор“, „Сега“, „Дневник“, „Демокрация“, „24-часа“, „168-часа“, „Труд“ (дневен и нощен), „Пари“, „Капитал“, „Банкер“, „Новинар“, „Република“, „Дума“, „Земя“.

ИЗЛОЖЕНИЕ. Прегледът на печатните издания за посочения период показва изключително разнообразие от корупционни практики. Посочени са хронологично най-съществените от тях. Акцент е поставен на типичното за всяка година, като и на съществени данни от изследвания на различни социологически агенции („Медиана“, „Ноема“, „Витоша рисърч“ и др.).

1999 г. Предмет на медийни обсъждания са: злоупотреби с безплатни лекарства; неправомерно издаване на болнични листове; рушвети за хемодиализа; медици, хванати с белязани пари от подкуп (преобладават хирурзи и акушергинеколози). В медицинските кабинети липсва списък на категориите лица, освободени от потребителска такса. През последното тримесечие на 1999 г. се коментират

финансови проблеми в Националния център по наркомании.

Две социологически проучвания на в. "Земя", с анкетираны по телефона граждани, твърдят: „лекарите са на трето място след митничари и бизнесмени в класацията на корумпираните хора в България”.

2000 г. Към известните от 1999 г. прояви на корупция се добавят нови, широко разгласени от медиите: лекари издават без право документи за инвалидност и фалшиви медицински свидетелства; медици поставят фалшиви диагнози и извършват ненужни манипулации с цел печалба. (в. "24 часа" съобщава за акушергинеколог, който измамил 28-годишна пациентка, че има рак и я прегледал 60 пъти). Акцент се поставя върху: търговия с ваксини; изпращане на болни при специалист, близък на общопрактикуващия лекар. Медици от великотърновско принуждават пациентите си да купуват, полагащите им се безплатно, здравни книжки.

През септември 2000 г. в. "Труд" помества данни от представително за страната изследване на "Медиана". На въпроса *"Може ли човек да получи реална медицинска помощ, ако не е в състояние да плати?"*, 74% от анкетираните отговарят с "не".

2001 г. Освен върху познатите корупционни практики, общественото внимание се насочва към зловещо сътрудничество между болничен персонал (включително и лекари) със служители на погребални агенции. Целта е изнудване и печалба. Широко се разгласява, че фалшиви диагнози срещу заплащане осигуряват записване на деца в езикови гимназии без приеман изпит. Извършени са експерименти с неразрешени от здравното министерство медикаменти.

2002 г. Повтаря се практиката с подкупи и източване на НЗОК. В. "Монитор", "Дневник" и "Сега" описват схеми за източване в три посоки: лекар-аптека, аптека-пациент, дистрибутор-аптека. В. "Дума" тиражира оплакване на проф. Милко Ганов, на когото е поставен пейс-мейкър в болница "Св. Екатерина", след като е бил принуден да направи дарение от 4 000 лв. Масово медиите съобщават за корупция в образованието, включително медицинското образование.

2003 г. Известните вече прояви на корупция, в. "Новинар" обобщава в материал, озаглавен "Черният ценоразпис в болниците". Д-р Димитър Баев, завеждащ кабинет по УНГ в онокологичния диспансер в Стара Загора, е осъден на 3 години условно заради изнудване на пациенти. Правят се изпитания

на психотропни лекарства в детски дом в Стара Загора и на медикамента зелдокс върху шизофреници.

2004 г. Медиен шум се вдига, поради изнудване на родилки (БиТиВи); болнични търгове, лишени от прозрачност (в. "168 часа"); рекет на фирми от служби по трудова медицина (в. "Труд", "24 часа"); мащабни злоупотреби в ТЕЛК (в. "Сега").

В. "Монитор" помества данни от проучване на агенция "Ноема". Според това изследване: *"77 на сто от анкетираните българи са притеснени от размера на сумите за лекарства, които трябва да плащат в аптеките"*. В. "Труд" цитира данни от проучване на "Витоша рисърч", което сочи, че *"след митничарите най-корумпирани са лекарите, полицаите, адвокатите и университетските преподаватели"*.

2005 г. Медиите свързват с корупцията недостига на медикаменти за онкоболните и за бъбречно трансплантираните хора. При проверка на НОИ в столична таксиметрова фирма с 3000 шофьори се оказва, че 600 от тях са регистрирани като инвалиди (в. "Стандарт"). Окръжната следствена служба в Габрово прави разследване по 15 дела, образувани от Районната прокуратура срещу болни, които са използвали документи с невярно съдържание пред експертните лекарски комисии, за да се пенсионират по инвалидност (в. "Труд", "24 часа").

Масово се тиражират данни от социологическо проучване на Националния център за изучаване на общественото мнение (НЦИОМ). Изследването е проведено в 86 града в страната. Според резултатите: *"всеки 5-и българин плаща подкуп за дейности, свързани със здравеопазването. Шампиони в това отношение са жителите на столицата, където всеки 3-и казва, че е бил принуден да плати нерегламентирано за лекарска помощ"*. Повечето издания представят данни от социологическо проучване, извършено от Международния институт по здравеопазване и здравно осигуряване и Американската агенция за международно развитие. Изследването обхваща 1954 души: директори на болници, фармацевти, лекари, доставчици, пациенти и др. Резултатите показват, че: *"от лекарите едва 12% приемат за реално техни колеги да взимат подкуп, а 42% са на мнение, че нито един медик не получава рушвети. Само една трета от анкетираните фармацевти, директори на здравни заведения и членове на комисии по закона за обществените поръчки, допускат като възможност някой да докладва за случай на подкуп"*.

2006 г. Широко се разгласяват данни от световния доклад за корупцията в здравеопазването, изготвен от Transparency International – международна организация за борба с корупцията. Докладът показва, че: *„всеки втори българин търси връзки, за да получи скъпи лекарства без пари. Над една трета от служителите в здравната администрация твърдят, че получават подобни молби, за да издействат безплатни медикаменти. Осемдесет и осем на сто от хората у нас са на мнение, че почти всички, или поне мнозинството от работещите в здравната система, вземат подкупи. Само 10 на сто от българите приемат, че корумпирани са по-малко от половината лекари. Едва 2 процента от хората смятат, че почти никой медик не взима рушвети. Лекарствената политика и снабдяването с медикаменти са най-корумпираните сфери в здравеопазването в България“*. Тези данни на Transparency International са от анкета, направена в страната през януари 2006 г. сред пациентски организации. Половината от анкетирани са на мнение, че в значителна степен са корумпирани бордовете на болниците. Според международната организация, основните причини за това са неравнопоставеното положение на пациентите и специалистите, непредвидимостта на заболяемостта и големият брой участници в системата.

Внимание заслужават и резултати от анкетата, публикувана във в. „Телеграф“: *„93 на сто от българите смятат, че здравната система у нас работи лошо. Едва 7 на сто са на мнение, че медицинското ни обслужване е сравнително добро. Напълно доволни са само един процент от българите“*.

Към края на 2006 г. „Телеграф“ представя корупционните практики в здравеопазването, като тиражира данни от социологическо проучване, проведено от Агенцията за социологически анализи с помощта на Националния център по опазване на общественото здраве. Според изследването: *„най-много рушвети се взимат в болниците. Подкуп се плаща при операция, раждане и полагане на грижи за болния от санитар или сестра. Голяма част от пациентите при постъпване в болница се задължават сами да си купуват консумативите и лекарствата. Повече от половината анкетирани българи никога не са получавали касова бележка от личния си лекар, когато плащат за преглед. Други са плащали потребителска такса, без да са прегледани“*. Между 100 и 500 лв. варира рушветите в извънболничната помощ, посочват анкетирани. Значителна част от

медиците не се притесняват да насочват болните към определени аптеки, от които имат интерес. По същия начин ги ориентират към медицински центрове за изследвания, пише „Телеграф“.

ИЗВОДИ:

- От журналистическите материали се вижда, че с развитието на здравната реформа се увеличават броят, видът и мащабите на корупционните практики – от подкупи и неточни отчети до незаконни приватизации.

- Публикуваните данни от социологически проучвания показват, че българинът не приема корупционните дейности като идея, но на практика не ги отхвърля, особено, ако той или близките му се нуждаят от медицинска помощ.

- Като се съобразяват със своята функция на коректив в обществото, медиите показват готовност за бързи реакции при сигнали за корупция. Ползвайки различни журналистически похвати, средствата за масова информация не само описват явлението, но и правят определени внушения.

- Най-често изданията поставят акцент върху проявите на корупция, която звучи сензационно. Вестниците й отделят значително място на първите си страници, водени от стремежа към по-голям тираж.

- Не липсват аналитични и критични журналистически материали. Медиен мониторинг, осъществен със съдействие на Американската агенция за международно развитие (USAID) отчита *„впечатляващ брой на аналитични и критични материали“*, но едновременно с това сочи, че информационните текстове са преобладаващи (със 71 %). Значителна част от тези информационни текстове, според същото изследване, се тиражира от печатните медии, а по-задълбочените анализи се представят от *„традиционно по-сериозните“* вестници. Вероятно се имат предвид анализи във в. „Капитал“, „Банкер“, „Стандарт“. Прегледът на публикациите обаче показва, че задълбочени анализи се правят и от други медии, като например изданията на ВАЦ – „Труд“, „24 часа“, „168 часа“. Тези издания не се приемат за *„традиционно по-сериозни“* поради склонността им към уличен език и пикантни подробности. Налага се изводът, че при търсене на възможности за аналитичен поглед към въпрос, свързан с корупцията, трябва да се разчита не само на сериозни медии, но и на сериозни автори, които да бъдат подробно запознавани с проблема.

- Според същия мониторинг *„с сс*

съвсем изолирани изключения като вестник "Дума", средствата за масова информация се въздържат от политически оценки, освен от най-общи критики по отношение на управлението". Това не е вярно! Известно е, че с привидно неутрални текстове се правят внушения, понякога много по-силни от конкретни оценки. Зависи от журналистическото майсторство на автора, който винаги е в услуга на своя издател, т. е. - на този, който го финансира.

ПРЕПОРЪКИ:

- Да се включат в обучителни семинари талантиливи журналисти, от медии, подкрепящи политиката на здравното министерство. Тези журналисти да бъдат запознавани изпреварващо с предстоящи антикорупционни мерки, за да могат чрез своите публикации да подготвят общественото мнение в полза на набелязаните мерки. Отзвукът от проведените медийни сондажи ще позволи да се очертават и алтернативи подходи, когато се налага.

- Чрез рубриците за обратна връзка в няколко от вестниците с най-голям тираж да се следи общественото мнение за всяка конкретна антикорупционна мярка. С тази задача

да се ангажират журналисти, в чиито ресор са въпросните рубрики.

- Да се мониторира общественото мнение относно антикорупционните мерки като се ползват горещите телефони на НЗОК и МЗ. Събраната информация може да се анализира от здравни експерти и също да се предложи на медиите.

- Да се анализират журналистическите материали във връзка с антикорупционните мерки, като се търсят разликите между написаното и реалното послание и се открояват скритите медийни внушения. Често за това е необходима енергичната и професионална намеса на експерт.

Използвана литература:

1. Петев, Т. „Комуникация и социална промяна“, София, 2001

Адрес за кореспонденция:

д-р Ваня Шипочлиева, д.м.
0884 062 167

